

A VILÁGGAZDASÁGI VÁLSÁG: 1929-1933.

A GAZDASÁGI ÉLET ALAKULÁSA: 1918-1925.

- 1918/19.: az ipari termelés csökken – béketermelésre való átállás
- forradalmak, sztrájkok
- 1919/1920.: új gazdasági kapcsolatok kialakítása
- helyreállítás: az iparcikkek iránti kereslet megnőtt
- az elavult gépek kicserélése
- vesztes országok: nagyarányú infláció
- 1922-től: a gyártmányszerkezet átalakulása: új húzóiparágak
- strukturális átalakulás: motorizáció, villamosenergia
- háztartási gépek megjelenése (pl.: rádió) –köv.: utánszolgáltató-hálózat:
- alkatrészgyártás, javítószerelés
- robbanómotor – köv.: autógyártás (futószalagrendszer – Ford)
- vas-és acélgyártás, gumi, benzin
- infrastrukturális hálózat kiépítése: útszolgálat, szervizhálózat, benzinkutak, buszok
- légi közlekedés, vonatok dízelesítése
- rövidebb munkaidő – köv.: szórakoztatóipar fejlődése
- nem termelő ágazatok fejlődése: kórházak, kötelező oktatás
- USA, Japán: élen jár az iparfejlesztésben
- EURÓPA: a mezőgazdasági termelés visszaesett (ok: háborús pusztítás)
- Köv.: élelmiszerhiány – behozatal: USA, Argentina
- Tengerentúl: növelik a gabonatermelést –de: az európai országok fizetőképessége korlátozott
- KÖV.: a tengerentúlon áresés ⇒ a termőterületek csökkentése
- Európa: élelmiszerhiány ⇒ a termőterületek és a termelés növelése – 1925-re érik el az utolsó békeév termelési szintjét
- **ÖSSZEFOGLALÓAN:** 1924-től gazdasági, pénzügyi, politikai stabilizáció Európában

A VÁLSÁG KITÖRÉSE

- USA: a világgazdaság központja
- Hatalmas beruházások – új munkahelyek – életszínvonal növekedése – fogyasztás növekedése
- DE: a fogyasztás nem nő olyan mértékben, mint a termelés ⇒ túltermelési válság
- 1929.október 24. New York-i tőzsde: eladási láz ⇒ tőzsdekrach ⇒ a vállalatok csökkentik a termelést ⇒ elbocsátások ⇒ a vásárlóerő további csökkenése ⇒ a termelés még jobban visszaesik ⇒ nagymértékű áresés: infláció ⇒ a válság az iparból áttér a mezőgazdaságra és a banki szférára ⇒ állami költségvetés csökkentése ⇒ hivatalnokok elbocsátása ⇒ védővámok bevezetése ⇒ az egész világra áttér a válság:
- OKA: USA befagyasztja a hiteleket – ez az adós országok csődjéhez vezet
- DE: nem azonos mértékben sújtja az egyes ágazatokat és az egyes országokat
- Mezőgazdaság: a kisárutermelő jelleg (nincsenek monopóliumok, mint az iparban – ezek képesek az árakat mesterségesen magasán tartani) – nagyobb mértékű az áresés, mint az iparban (az agrárrolló kinyílik), ugyanakkor: túltermelés – tehát: alacsony árak, mégis eladhatatlan készletek és: eladhatatlan készletek, mégis éhínség

- ⇒KÖV.: a paraszti lakosság nem vásárol iparcikkeket ⇒ az ipari termelés is visszaesik

A VÁLSÁG TÁRSADALMI ÉS POLITIKAI HATÁSAI

- Romló életkörülmények, munkanélküliség, éhínségek
- Politikai élet: „erős kéz” politikája kell – megrendül a bizalom a polgári demokráciákban
- A válság miatt társadalmi mozgalmak: a tömegek változtatást követeltek
- A kommunista propaganda alapja: a válság nem érintette a Szovjetuniót (mivel kívül maradt a világgazdaságon)

KEYNES ELMÉLETE

- Az államnak be kell avatkoznia a gazdasági folyamatokba
- A kereslet határozza meg a termelést - ha a kereslet elmarad a termeléstől, az államnak pótlólagos keresletet kell teremtenie: pl.: pénzkibocsátással, amiből finanszírozhatja az állami megrendeléseket
- Állami megrendelések ⇒ piac bővülése ⇒termelés beindulása ⇒ új munka lehetőségek ⇒ a piac további bővülése ⇒a fellendülés beindulása
- Állami beruházások területei: közlekedés, szolgáltatások, energiatermelés – ezek a területek nem terhelik termékeikkel a picot, hanem új beruházásokra teremtenek lehetőséget

NEW DEAL

- 1932. Roosevelt: New Deal – állami beavatkozás
- inflációgerjesztés, a dollár leértékelése ⇒ az állami beruházások olcsóbbá váltak
- bankzárlat: bankok bezárása – csak az állami bankhoz kapcsolódó bankok működésének engedélyezése
- tőzsdefelügyelet
- közmunkaprogram beindítása: autópályák építése, folyószabályozás, farmgazdaságok modernizálása (de: a termőterület csökkentése!!! – azok a farmerek kaptak segítyt, akik csökkentették a megművelt földek területét)
- törvény a tisztességes versenyről: a verseny korlátozása
- a termelés mennyiségének szabályozása, a minimálbér megállapítása
- szociális intézkedések: munkanélküli segély, nyugdíj, társadalombiztosítás bevezetése: a munkavállalókat segíti + bővíti a belső piacot, szakszervezetek, sztrájkhoz való jog elismerése
- eszköze: a média – rádióműsorok
- Külpolitika: az új piacok érdekében Latin-Amerikával (jószomszédság elve) és a Szovjetunióval (1933) kötött kereskedelmi megállapodásokat
⇒ Köv.: a válság enyhülése (bár: a munkanélküliség végig magas maradt a harmincas években)
- Jelentősége: a polgári demokrácia megerősödése, jóléti állam megteremtése
- A jóléti állam modellje Amerikában alakult ki – példa a polgári demokráciák számára a XX. század második felében
- A gazdasági stabilizáció születésével azonban a nagytőke szembefordult a New Deal-el, mert már nem volt szükség z állam beavatkozására.
- 1935. a Legfelsőbb Bíróság a New Deal több intézkedését alkotmányellenesnek minősítette

Egy anekdota szerint a kitűnő lengyel közgazdász, M. Kalecki, aki Keynes vendége és munkatársa volt a cambridge-i egyetemen, amikor hazalátogatott Lengyelországba, meghívást kapott az ország katonatiszt-államfőjétől. A találkozón az elnök arra kérte Kaleckit, magyarázza el neki a jövedelem-sokszorozás elméletét úgy, hogy ő is megértse. Kalecki magyarázatként a következő történetet mesélte el:

Az amerikai hőskorban, egy vadnyugati kisvárosban egy utazó állított be a városka egyetlen kocsmájába és a kocsmárosra kérte, hogy amíg ő tovább megy a még vadabb vadnyugatra, őrizze meg kis vagyonát, két százdolláros bankót. A kocsmáros betette a két bankjegyet a széfbe és az idegen elment. Hónapokig semmi hír sem volt róla, és bár a kocsmáros alapjában becsületes ember volt, egyre elviselhetlenebb volt számára a tudat, hogy széfjében kétszáz dollár (azokban az időkben óriási pénz!) hever tétlenül. Egyszer azután felülkerekedett benne az üzletember, kivette a pénzt a páncélszekrényből és hozzáfogott a kocsmája felújításához. Felfogadott munkásai rendszeresen a szomszédos szatócsboltban vásároltak. Hamarosan a szatócsboltot is elkezdték átépíteni. Jó két év múlva egyszer csak megjelent az idegen a kisvárosban, amire alig akart ráismerni. Nagy nehezen megtalálta a gyönyörűen felújított kocsmát és a kocsmárosnál a pénze után érdeklődött. A kocsmáros széles mosollyal nyitotta ki a széfet és egy halom bankjegy tetejéről leemelve kettőt, azokat átnyújtotta az idegennek. Az idegen összezsavarta a bankjegyeket, belemártotta a gázlámpa lángjába és rágyújtott a szájában lógó szivarra. Miután néhány vendéget felmostak a padlóról, az idegen mosolyogva így szólt a halottsápadtan remegő kocsmároshoz:

– Ne csodálkozzon uram! Ezek hamis bankók voltak, csak azért adtam oda önnek, hogy mindenki láthassa, nincs nálam pénz, amikor útra kelek.

Az a folyamat, ahogyan a két hamis százdolláros felvirágoztatta a kisvárost, maga a jövedelem-sokszorozó-hatás – fejezte be elbeszélését Kalecki.

A bankjegyek, amelyek elindították a folyamatot – *hamisak* voltak. Keynes eredeti gondolatmenetében ez annak felel meg, hogy a pótlólagos beruházás jövedelem-sokszorozó hatásában *a beruházás kapacitásbővítő szerepe semmilyen szerepet nem játszik*. Nem is játszhat, hiszen a Keynes által vizsgált elégtelen kereslet egyben kihasználatlan kapacitásokat is jelent. Már pedig, ha a létező kapacitások nincsenek kihasználva, akkor mi értelme lenne azokat bővíteni?